

Oprez - visok porez!

„Izbjegavanje poreza je jedina intelektualna potraga koja donosi nekakvu nagradu.“

John Maynard Keynes

Odvratan si kao... porez. Kakva grozna uvreda! Ali ne za porez. Kad se ujutro pogleda u ogledalo porez je svjestan da je odbojan. Ali i funkcionalan.

Malo je toga mrskije od plaćanja poreza; malo je vijesti gorih od najavljenog povećanja poreza. A opet, rado se previđa da porezi omogućavaju civiliziran život. Uređena država kao da se podrazumijeva; država u kojoj se provode zakoni, sudstvo radi brzo i pravedno, zdravstvo je kvalitetno, obrazovanje „besplatno“, korupcija se efikasno suzbija, na ulicama vlada mir, lopovi bivaju uhvaćeni, parkovi su čisti i uredni, izvršavaju se veliki infrastrukturni projekti koji pogoduju ekonomskom razvoju, a najranjiviji (djeca, žrtve nasilja, itd.) bivaju zaštićeni. Odakle sve ovo? Pada s neba? Ne, dolazi od poreza. Svi traže i žele uređenu državu – rogobore i kritiziraju kada je nema - a opet premnogi vrlo rado izbjegavaju plaćanje poreza.

U Hrvatskoj popriličan broj ljudi prima plaću iz proračuna. Broj zaposlenih u „državnim firmama“ (ministarstva, zavodi, agencije, instituti, akademija, uredi, komisije, agencije, županije, gradovi, općine) je oko 320.000; svi bi oni trebali pozivati na uredno podmirenje poreza, kao i sami biti radosni platitelji daća, jer se plaćanjem poreza puni lonac iz kojega jedu. Velebitski je paradoks i cinizam onih koji uzimaju plaću iz proračuna, a sami poreze izbjegavaju! U zemlji u kojoj su kršćani u apsolutnoj većini ignoriraju se i Učiteljeve riječi (Lk 20, 25) kojima je pozvao narod na plaćanje poreza (i to okupatorskoj vlasti!).

Ipak, ne radi se ovdje o kulturi neprestanog gundanja i nerealnih očekivanja, iako ni toga ne nedostaje; radi se o lošem dizajnu poreznog sustava protiv kojega građani imaju legitimno pravo buniti se. Izazov punjenja državne blagajne ima više rješenja. U situaciji kada je proračun nategnut i ne puni se dovoljno izdašno, država se može zaduživati. To smo (su) i činili, nemilice. Sada je to „rješenje“ aorist – prošlo svršeno vrijeme. Mogu se i povećati porezi, i to onaj ključni - PDV - sa 22 na 23, pa na 25 posto. No, to je bičevanje iscrpljenog konja: umjesto da mu se pruži odmor, trenutak da udahne zraka, tjera ga se u još žešći kas. I jasno, posljedica je smanjenje proračunskih prihoda, što upravo promatramo. A u svrhu boljeg punjenja državne blagajne mogli bi se i smanjiti porezi. Nelogično? Ne, jer iako bi se smanjenjem poreznog opterećenja u kratkom roku smanjili prihodi, u srednjem i dugom roku gospodarstvo bi dobilo poticaj za ekspanziju, čime bi se povećali i porezni prihodi. Cilj ekonomske politike nije i ne smije biti samo stabilan proračun, nego čvrsto i rastuće gospodarstvo. Koga briga je li proračun stabilan ako gospodarstvo umire, a jedino što cvjeta je nezaposlenost? Onog mladića koji je jučer emigrirao u Kanadu sigurno ne.

Dakle, umjesto povećanja poreza moglo bi se učiniti suprotno: bitno smanjiti sveukupno porezno opterećenje, uz to povećati broj poreznih inspektora i pooštriti kazne, te u dijalogu sa sindikatima smanjiti plaće i vezati ih uz stopu rasta gospodarstva. Mnogi bi građani u svrhu općeg dobra (zapravo pukog opstanka države) bili spremni podnijeti smanjenje plaća u kratkom roku, ako bi paralelno uz smanjenje išlo i sniženje poreznog pritiska, i ako bi to bila jedna od mjera u

sveobuhvatnom paketu reformi. Ovako, kada se samo nasilno snižavaju plaće, a ništa se drugo bitno ne radi, kada vlast ne pozna značenje riječi „dijalog“, već samo prakticira model ponašanja naučen u doba totalitarizma, jasno da postoji snažan otpor smanjenju plaća.

Porezi i njihovo (ne)plaćanje refren su pjesme koja je hit ove godine. Počevši od ciparskog plesa na žici, preko EU institucija koje traže jedinstvenu poreznu politiku, do djelomično objavljene globalne baze podataka o osobama koje skrivaju svoj novac od poreznih vlasti (*offshore leaks*) - ovih se dana naširoko raspreda o poreznim oazama i *offshore* centrima. Iz kojeg tonaliteta ide ova pjesma? Iz H – kao hipokrizija.

GLAVNI TEKST

Procjenjuje se da vlada SAD-a gubi godišnje oko 100 milijardi dolara poreznih prihoda zbog poreznih oaza, a da je u EU ovaj iznos još veći: bilijun eura (oko 2000 eura godišnje po stanovniku unije). Računa se da je od 2012. iz grčkih u švicarske banke prebačeno 60 milijardi eura, što je posljedica potrage za sigurnošću, ali i toga što su se u Grčkoj počeli naplaćivati i utjerivati porezi. Doduše, svi su ovi iznosi samo nabađanje u mraku: nitko ne zna koliki su zaista. U svakom slučaju enormni su, a sad kada je kriza došla do grla, državni ementaler-proračuni to više ne mogu tolerirati.

Porezna oaza je administrativno područje koje stranim fizičkim i pravnim osobama nudi malo ili nikakvo porezno opterećenje, uz debele tepihe i teške zastore, odnosno punu prateću diskreciju. U istom se kontekstu spominju i *offshore* financijske institucije: to su one koje se nalaze izvan domicilnog teritorija, smještene izvan nacionalnih granica. Poslovanje preko *offshore* institucija nije nužno protuzakonito; velike kompanije koje posluju po cijelom svijetu rado koriste *offshore* financijske centre. Tako Apple drži 40,4 milijardi dolara profita na *offshore* računima, a Google 33,3. No, ako ćemo pravo, 'offshore financijski centar' samo je ušminkan, politički korektan naziv za još jedan način bježanije od poreza.

Definirajući karakteristika *offshore* financijskih centara je velik i očit nesrazmjer između veličine i značaja države u kojoj je centar smješten, i količine novca koji se u centru nalazi. Bermudski otoci, primjerice: nalaze se usred ničega (drugi od kopna najudaljeniji otok na svijetu), imaju stanovništva kao Velika Gorica (oko 64.000), godišnji BDP cijele države iznosi ugrubo koliko i imovina Agrokor, a procjenjuje se da je ondje sklonjeno oko tisuću milijardi dolara vrijednosti financijske imovine.

Bahami, Lihtenštajn, Luksemburg, Monako, Panama, Švicarska, Cookovi otoci, Kajmanski otoci, Britanski djevičanski otoci, i do jučer Cipar – najčešće su spominjane porezne oaze. Ondje se može parkirati novac, smjestiti ga daleko od očiju porezne uprave. Ako je novac zarađen u legalnom poslu može ga se skloniti u oazu kako se ne bi morao platiti porez, a ako je novac stečen protuzakonito u poreznoj oazi može se još i oprati.

Pranje novca je, kao što mu ime i kaže, proces po završetku kojega prljav novac postaje čist. Budući da se novac koji je ilegalno stečen (korupcija, droga, poslovne malverzacije,...) teško može koristiti u punom iznosu, jer privlači znatiželjne poglede i postavlja nezgodna pitanja („otkud vam auto od milijun kada imate plaću pet tisuća?“), financijski su inženjeri osmislili načine kako ga legalizirati.

Evo pojednostavljenog primjera. Otvori se i registrira tvrtka u offshore centru, npr. na Sejšelima. To se može učiniti od kuće, preko interneta, za desetak dana. Na ime ove tvrtke potom se otvori račun u banci u Singapuru. Na Sejšelima se ne plaćaju porezi, a informacije o tvrtki su tajna. Singapurske vlasti ne razmjenjuju informacije s drugim državama o stanjima na računima. Privatnost i diskrecija su prioriteti. Mogu se srediti i dodatne usluge: npr. uspostavljanje fiktivnog odbora direktora i skupštine dioničara. Nikad se ne zna, možda zatrebaju nešto potpisati. Šalu na stranu, radi se o odvjetničkim uredima koji postavljaju direktora (i po potrebi dioničare) u ime vlasnika koji tako ostaje potpuno anoniman, i ime mu se nigdje ne pojavljuje. Zvuči komplicirano? Postoje poduzeća koja će sve to učiniti za platitelja, uz omanju naknadu; internet vrvi ponudom (npr. kanadska tvrtka A&P Intertrust: www.apintertrust.com). Sve prethodne radnje su legalne; ono što slijedi nije. Novac primljen od korupcije uplati se na singapurski račun sejšelske tvrtke, koja onda prebaci novac sličnoj takvoj tvrtci u Luksemburgu. Potom tvrtka iz Luksemburga „investira“ ili „daje zajam“ domaćoj građevinskoj tvrtci koja je zapravo samo paravan za primanje opranog novca.

Je li moguće da je prethodni dio posla sasvim legalan? Neplaćanje poreza i pranje novca su protuzakoniti. Ali... Poslužimo se paralelom: Ferrari nikada neće otvoreno pozvati svoje kupce da krše zakone, i uvijek će ih motivirati na pridržavanje propisa (doduše sasvim nježno). No, Ferrari dizajnira i proizvodi automobile koji su, ne lažimo si, namijenjeni kršenju propisa: ako je maksimalna dozvoljena brzina 130 km/h, kako nazvati automobil od 600 konjskih snaga koji može potegnuti 350 km/h? Proizvođač će reći da to nije njegova briga, i da je vlasnik odgovoran za postupanje sa svojim vozilom. Offshore tvrtke su vozila; vlasnici odgovaraju za ono što čine s njima. Nije protuzakonito otvarati ih, kupovati i prodavati svuda po svijetu, s bankovnim računima na drugim kontinentima, i angažirati pravne zastupnike koji su opunomoćeni nastupati u ime pravih (skrivenih) vlasnika.

U čemu se onda sastoji strašna hipokrizija tvrtki i pojedinaca koji drže novac u oazama radi porezne evazije (jer ne žele plaćati poreze)? U tome što odabiru živjeti i poslovati u razvijenom svijetu, i žele uživati život u dobro uređenim državama. Zahtijevaju vladavinu prava, efikasnu administraciju, nekorumpiranu policiju, mir na igralištima, ceste bez rupa, i sve što ide uz to, ali ne pada im na pamet plaćati poreze da bi se ovi ciljevi ostvarili. Ne žele plaćati poreze jer su previsoki, a previsoki su zato što ih ne žele plaćati (budući da se teret poreza raspodjeljuje na manje obveznika, oni koji ih zaista podmiruju moraju plaćati više). Dodatno licemjerje i dvoličnost sastoji se u tome što trag novca žele zamesti prvenstveno bogatuni: u poreznim se oazama nalaze debelo potkožene pravne i fizičke osobe koji imaju sasvim dovoljno novaca za poreze. „Mali“ građani, i mala i srednja poduzeća ne bježe u offshore centre, i nemaju što skrivati. Dakle, manjina koja ima najviše u konačnici plaća najmanje. Siromašni plaćaju poreze za bogate. Ključne riječi ove igre su skrivanje, diskrecija, tajna. A što to pošten čovjek ima skrivati?

OKVIR:

A danas u ponudi imamo...

...svježe tvrtke, stvorene samo za vas. Ili, po želji kupca, one koje su već odležale na polici. Zvuči nadrealno, ali je sasvim stvarno: postoje legalna poduzeća koja osnivaju tvrtke u offshore centrima samo kako bi ih imali na zalihama i prodavali zainteresiranima. Tako osoba koja želi otvoriti tvrtku u npr. Belizeu ne mora čekati par tjedana dok osnuje novu tvrtku, nego kupi neku unaprijed pripremljenu. Naziv za ovakvu firmu je doslovno „tvrtka s police“ (*shelf company*): kao u supermarketu, kupac ju samo stavi u košaricu i odnese na blagajnu. Dodatna prednost je „dugogodišnja tradicija poslovanja“: tko želi može kupiti tvrtku koja osnovana prije određenog broja godina, i onda se dičiti sloganom 'utemeljeno 2005. godine'. Često se radi o tome da se na mnoge natječaje mogu prijaviti samo poduzeća koja nisu nedavno osnovana. Duža tradicija = veliko iskustvo u poslu (tobože) = viša cijena tvrtke.

Danas, samo za vas dragi kupci, u ponudi imamo tvrtke u Panami (sva su imena stvarna, i zaista se mogu kupiti, od 1000 USD naviše): Golden Abbey, Crewe Holdings, Easton Aurelia, Hodges Investments, Turnball International, Harvest Gold Holdings, i brojne druge. Po vašoj želji, tvrtka može biti korištena ili nekorisštena, odnosno sa ili bez prethodnog poslovanja, ali garantirano bez dugova. Utemeljene od 1992. nadalje. Želite fikus-direktora, ili odbor direktora? Fiktivnu skupštinu dioničara? Lažni ured, poštansku adresu i faks broj, s kojih ćemo prosljeđivati korespondenciju na vaše stvarne kontakt podatke? Nikakav problem, sve se može riješiti. Posjetite npr. www.readymadesshelfcompany.com. Navali narode!

OKVIR:

Fikcija d.o.o.

Profesor J. Sharman sa Sveučilišta Griffith u Australiji već se dugi niz godina bavi istraživanjem poreznih oaza, offshore centara, i modaliteta pranja novca. Zajedno s prof. M. Findleyem (SAD) i drugim suradnicima osnovali su 1264 poduzeća u 182 države svijeta kako bi istražili gdje je najlakše otvoriti poduzeće, tko postavlja najmanje pitanja pri otvaranju, i gdje je najlakše sakriti pravi identitet osnivatelja. Otkrili su da je svako četvrto poduzeće koje se bavi prodajom tvrtki s police (što nije nelegalna aktivnost sama po sebi) spremno prekršiti međunarodne standarde poslovanja, i osnovati novu tvrtku za kupca (ili prodati mu postojeću) bez provjere njegova identiteta. Onda, u kojoj je državi najlakše, najjednostavnije i najjeftinije otvoriti fiktivno poduzeće na lažno ime?

Zimbabve, Turkmenistan, Gvineja Bisao?

Ne.

Cipar, Luksemburg, Švicarska?

Ni blizu.

U SAD-u. Ondje se jednim e-mailom može registrirati tvrtka na ime Neznanka Nepoznatovića. Osnivanjem pravne osobe može ju se koristiti za stjecanje nekretnina, podizanje kredita, leasing

opreme i strojeva, prodaju lijekova preko interneta, i za sve ostalo za što se tvrtke inače koriste. Osobito je „zgodno“ kada takva tvrtka osnuje drugu (na suprotnom kraju svijeta), druga treću, i tako dalje, a ti dragi porezni inspektore svisni od jada. Opet hipokrizija: države koje drugima nameću visoke standarde poslovanja prve ne poštuju te iste standarde.

OKVIR:

Ciparski ples: korak naprijed, nazad tri

Cipar ima (točnije: imao je) ključnu prednost u usporedbi s ostalim poreznim oazama: nalazi se u EU, što bi trebalo jamčiti višu razinu sigurnosti. Ciparski bankarski sustav bio je pet puta veći od ciparskog BDP-a: privukli su novac iz cijelog svijeta niskim poreznim stopama i politikom diskrecije. Velik dio deponenata došao je iz Rusije; sve ove depozite ciparske su banke uložile u grčke vrijednosnice, što se, najblaže rečeno, pokazalo lošom investicijskom odlukom. Kada su banke kleknule, ciparski su dužnosnici pozvonili na vrata Europske središnje banke moleći novac za spas, no Nijemcima, kolovođama nove Europe, nije bilo na kraj pameti plaćati gubitke ruskih oligarha. I tada su se odlučili za apsolutni presedan u povijesti civiliziranog bankarstva: misleći kako je Cipar premalen da bi bio bitan, kako je to specifičan slučaj koji neće podići prašinu, odlučili su novac za spas banaka uzeti od štediša. Drugim riječima, odlučili su sve strpati u istu košaru: umirovljenike, studente, kućanice, i rusku mafiju. Povrh svega, visoki dužnosnik EU izjavio je kako je ovakav model spašavanja banaka obrazac koji će se koristiti i u budućnosti! Navedena odluka je izazvala predinfarktno stanje kod brojnih financijskih analitičara, političara, bankara i štediša diljem svijeta, pa je pod pritiskom svih njih morala biti povučena. U konačnici, Cipar se morao odreći statusa porezne oaze, što će praktično uništiti najvažniju gospodarsku granu tog otoka – bankarstvo, i baciti ga u dugogodišnju ekonomsku depresiju.